

PARTER

Klagande

1. Viveka Ajoku, Åkeshovsvägen 28, 168 37 Bromma
2. Anna Kerstin Andersson, Åkeshovsvägen 28, 168 37 Bromma
3. Carina Andersson, Åkeshovsvägen 26, 168 37 Bromma
4. Daniel Aronsson, Åkeshovsvägen 24, 168 37 Bromma
5. Pia Axelsson, Åkeshovsvägen 44, 168 37 Bromma
6. Eva Bengtsson, Österåsvägen 1, 168 39 Bromma
7. Veronika Berggren, Åkeshovsvägen 16, 168 37 Bromma
8. Ann-Christine Bergström, Åkeshovsvägen 16, 168 37 Bromma
9. Hans Björnerfors, Åkeshovsvägen 38, 168 37 Bromma
10. Gun-Britt Brisell, Åkeshovsvägen 14, 168 37 Bromma
11. Annika Djalilian, Åkeshovsvägen 20, 168 37 Bromma
12. Margaretha Eriksson, Åkeshovsvägen 28, 168 37 Bromma
13. Tsega Ghebreslase, Åkeshovsvägen 20, 168 37 Bromma
14. Joel Grosin, Åkeshovsvägen 18, 168 37 Bromma
15. Inga-Liisa Gustafsson, Åkeshovsvägen 14, 168 37 Bromma
16. Jeanette Hammargren, Åkeshovsvägen 36, 168 37 Bromma
17. Margareta Holm, Åkeshovsvägen 14, 168 37 Bromma
18. Lena Johansson Sundbom, Åkeshovsvägen 28, 168 37 Bromma
19. Gunvor Jönsson, Åkeshovsvägen 18, 168 37 Bromma
20. Elias Khademi, Åkeshovsvägen 20, 168 37 Bromma
21. Koloniföreningen Åkeshov III, c/o Salmi, Gyllenstiernsgatan 20, 115 26 Stockholm
22. Peter Kristensson, Åkeshovsvägen 18, 168 37 Bromma
23. Kjell Laurin, Åkeshovsvägen 14, 168 37 Bromma
24. Jan Lindholm, Åkeshovsvägen 14, 168 37 Bromma
25. Viveca Mattiasson, Åkeshovsvägen 28, 168 37 Bromma
26. Tarja Melartin, Åkeshovsvägen 16, 168 37 Bromma
27. Ann-Christine Motta, Åkeshovsvägen 22, 168 37 Bromma
28. Arne Ohlsson, Åkeshovsvägen 26, 168 37 Bromma
29. Karin Olsson, Åkeshovsvägen 18, 168 37 Bromma
30. Lennart Palmqvist, Åkeshovsvägen 26, 168 37 Bromma
31. Linda Palmqvist, Åkeshovsvägen 26, 168 37 Bromma
32. Ingemar Persson, Åkeshovsvägen 26, 168 37 Bromma
33. Roland Sandquist, Åkeshovsvägen 20, 168 37 Bromma
34. Amanda Sedgwick, Åkeshovsvägen 14, 168 37 Bromma
35. Agneta Stoker, Åkeshovsvägen 28, 168 37 Bromma
36. Astrid Stolt, Åkeshovsvägen 14, 168 37 Bromma
37. Per Sundbom, Åkeshovsvägen 28, 168 37 Bromma

Dok.Id 512776

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 30 E-post: mmd.nacka.avdelning3@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:00–16:30

38. Elisabeth Sundvisson, Åkeshovsvägen 20, 168 37 Bromma
39. Britt Torbergsen-Lindblom, Åkeshovsvägen 26, 168 37 Bromma
40. Lars-Åke Wall, Åkeshovsvägen 24, 168 37 Bromma
41. Tatjana Wenck, Åkeshovsvägen 20, 168 37 Bromma
42. Hans Wernholm, Åkeshovsvägen 28, 168 37 Bromma
43. Oddny Viken, Åkeshovsvägen 26, 168 37 Bromma
44. Mona Witting, Åkeshovsvägen 18, 168 37 Bromma
45. Hans Åström, Åkeshovsvägen 14, 168 37 Bromma
46. Doris Östman, Åkeshovsvägen 16, 168 37 Bromma
47. Ingrid Östman, Åkeshovsvägen 26, 168 37 Bromma

Ombud för 5, 6, 9 och 16: Dan Norstedt, Österårsvägen 4, 168 39 Bromma

Motpart

Stockholms kommun
105 35 Stockholm

ÖVERKLAGAT BESLUT

Stockholms kommuns beslut den 4 maj 2017 i ärende nr 2015-11165, se bilaga 1

SAKEN

Detaljplan avseende Stockholm Örtuglandet 1 m.fl. i Stockholms kommun

---

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandena.

Innehållsförteckning

1. BAKGRUND	4
2. YRKANDEN OCH INSTÄLLNING	4
3. PARTERNAS UTVECKLING AV TALAN.....	5
3.1. Klagandena	5
3.2. Kommunens bemötande	16
4. DOMSKÄL	21
4.1. Målets handläggning	21
4.2. Rättsliga utgångspunkter	22
4.3. Mark- och miljödomstolens bedömning.....	24
4.3.1. <i>Formella brister</i>	24
4.3.2. <i>Miljökonsekvensbeskrivning</i>	25
4.3.3. <i>Ändring av detaljplanen</i>	26
4.3.4. <i>Utformningen av den planerade bebyggelsen</i>	26
4.3.5. <i>Behovet av förskoleplatser och förhållandet till kvarteret Duken</i>	27
4.3.6. <i>Möjligheterna att ordna trafik och behovet av en god trafikmiljö</i>	27
4.3.7. <i>Parkering</i>	28
4.3.8. <i>Buller</i>	29
4.3.9. <i>Markförhållanden</i>	29
4.3.10. <i>Brandsäkerhet</i>	29
4.3.11. <i>Påverkan på de klagandes boendemiljö</i>	30
4.3.12. <i>Sammanfattning av domstolens bedömning</i>	30

1. BAKGRUND

Stadsbyggnadsnämnden i Stockholms kommun (kommunen) beslutade den 4 maj 2017 att anta detaljplan för Örtuglandet 1 m.fl. i Stockholms kommun (Örtuglandet 1). Syftet med planen är att möjliggöra en komplettering av den befintliga bebyggelsestrukturen längs Åkeshovsvägen med ytterligare ca 95 lägenheter i sex punkthus. Länsstyrelsen i Stockholms län har den 31 maj 2017 beslutat att inte överpröva kommunens beslut att anta detaljplanen.

Kommunens beslut att anta detaljplanen har överklagats till mark- och miljödomstolen av Viveka Ajoku, Anna Kerstin Andersson, Carina Andersson, Daniel Aronsson, Pia Helena Axelsson, Eva Bengtsson, Veronika Berggren, Ann-Christine Bergström, Hans Björnerfors, Gun-Britt Brisell, Annika Djalilian, Margaretha Eriksson, Tsega Ghebreslase, Joel Grosin, Inga-Liisa Gustafsson, Jeanette Hammargren, Margareta Holm, Lena Johansson Sundbom, Gunvor Jönsson, Elias Khademi, Koloniföreningen Åkeshov III, Peter Kristensson, Kjell Laurin, Jan Lindholm, Viveca Mattiasson, Tarja Melartin, Ann-Christine Motta, Arne Ohlsson, Karin Olsson, Lennart Palmqvist, Linda Palmqvist, Ingemar Persson, Roland Sandquist, Amanda Sedgwick, Agneta Stoker, Astrid Stolt, Per Sundbom, Elisabeth Sundvisson, Britt Torbergsen-Lindblom, Lars-Åke Wall, Tatjana Wenck, Hans Wernholm, Oddny Viken, Mona Witting, Hans Åström, Doris Östman och Ingrid Östman.

2. YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

Eva Bengtsson, Hans Björnerfors, Pia Axelsson och Jeanette Hammargren

(Eva Bengtsson m.fl.) har

- *i första hand* yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva kommunens beslut att anta detaljplan för Örtuglandet 1 och
- *i andra hand* yrkat att domstolen, med kommunens godkännande, ska ändra detaljplanen *dels* så att den är förenlig med deras egen parkeringsutredning, *dels* justeras så att den omfattar en förskola inom fastigheten Örtuglandet 1.

Veronika Berggren, Tatjana Wenck, Ann-Christine Motta, Peter Kristensson, Kjell Laurin, Annika Djalilian, Gunvor Jönsson, Per Sundbom, Amanda Sedgwick, Inga-Liisa Gustafsson, Astrid Stolt, Elisabeth Sundvisson, Margareta Holm, Jan Lindholm, Karin Olsson, Mona Witting, Ingemar Persson, Carina Andersson, Agneta Stoker, Roland Sandquist, Tarja Melartin, Ingrid Östman, Arne Ohlsson, Daniel Aronsson, Margaretha Eriksson, Linda Palmqvist, Viveka Ajoku, Hans Åström, Doris Östman, Lennart Palmqvist, Lena Johansson Sundbom, Oddny Viken, Lars-Åke Wall, Hans Wernholm, Tsega Ghebreslase, Elias Khademi, Joel Grosin, Anna Kerstin Andersson, Viveca Mattiasson, Britt Torbergesen-Lindblom, Gun-Britt Brisell, Ann-Christine Bergström och Koloniföreningen Åkeshov III har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva kommunens beslut att anta detaljplan avseende Örtuglandet 1.

Kommunen har bestridit överklagandena och yrkat att mark- och miljödomstolen ska avslå överklagandena samt fastställa beslutet att anta den aktuella detaljplanen i sin helhet.

3. PARTERNAS UTVECKLING AV TALAN

3.1. Klagandena

Eva Bengtsson m.fl.

Till stöd för sin talan har Eva Bengtsson m.fl. sammanfattningsvis anfört följande.

Kommunens handläggning

Kommunen har åsidosatt den planprocess som föreskrivs i plan- och bygglagen.

Kommunen har

- inte rättat felaktigheter som påpekats under planprocessen,
- underlåtit att redovisa avvikande uppfattningar i beslutsunderlaget,
- inte låtit remissinstanser ta del av påpekade felaktigheter och avvikande uppfattningar,
- tillfört beslutsunderlaget nya omständigheter som inte granskats avseende förskoleverksamheten i det intilliggande kvarteret Duken och

- gett en missvisande bild av verkligheten.

Kommunen har inte på ett riktigt sätt redovisat de synpunkter som kommit fram i samråd och granskning. Det framgår t.ex. inte att majoriteten av sakägare har invänt mot stadsbyggnadskontorets parkeringsutredningar och att detaljerade bemötanden och egna parkeringsutredningar har lämnats. Det framgår inte heller av samrådsredogörelsen att Eva Bengtsson har yttrat sig vid samrådet och hennes då framförda synpunkter är inte faktamässigt redovisade. Hennes synpunkter som hon framförde vid granskningen angående parkering har inte redovisats och de synpunkter som framförts rörande parkeringsfrågan har redovisats på ett missvisande sätt och med dem angivna som icke sakägare. Eva Bengtssons synpunkter i förskolefrågan har redovisats under icke sakägare. Deras synpunkter har därför inte beaktats på det sätt som stadgas i plan- och bygglagen. Eftersom kommunen på ett missvisande sätt har redovisat inkomna synpunkter har framförallt Trafikkontorets remissvar inte baserats på en korrekt bild av projektets förutsättningar. Vidare har ny information presenterats både vid granskningstillfället och i beslutsunderlaget, vilket medför att det inte har gått att invända mot informationen vid samrådet. Sedan överklagandetiden gått ut har kommunen även lagt in fjorton tidigare oregistrerade dokument i kommunens ärende. Samtliga dokument borde ha varit diarieförda tidigare.

Kommunen har anfört att det inte har varit ett obligatoriskt moment vid handläggningen av planärendet att upprätta en samrådsredogörelse. Det saknar betydelse huruvida det varit obligatoriskt eller inte. Om kommunen har valt att göra en samrådsberättelse måste den följa reglerna för detta. Om reglerna inte följs är det inte en samrådsredogörelse och att i sådana fall benämna den som sådan strider mot plan- och bygglagen.

Parkeringsituationen

Kommunens parkeringsutredning är felräknad på så sätt att den kommit fram till alltför få parkeringsplatser. Den är inte heller beräknad enligt kommunens egna riktlinjer. Antalet parkeringsplatser som behövs är två till tre gånger högre än vad

kommunen kommit fram till, vilket visas av klagandenas egna parkeringsutredning. Planbeslutet strider därför mot kravet att det på en tomt eller i närheten av den i skäligen utsträckning ska finnas lämpligt utrymme för parkering, lastning och lossning av fordon.

Parkeringen för Örtuglandet 1 är gemensam med Örtuglandet 3 och befintligt bygglov föreskriver att antalet parkeringsplatser för Örtuglandet 1 och Örtuglandet 3 ska vara 128 stycken. Redan i dag är antalet parkeringsplatser för få och det saknas parkeringsplatser att hyra för de som bor där nu. Kommunen betraktar Örtuglandet 1 som ett nybygge och exkluderar därmed felaktigt Örtuglandet 3 i deras beräkning, vilket strider mot gällande bygglov och det ingångna avtalet mellan Stockholms hem och bostadsrättsföreningen för Örtuglandet 3. Parkeringen hade som uppgift att avlasta gator från parkering. Mängden bilar i området kvarstår oavsett hur man delar på fastigheterna. Vidare fungerar inte kollektivtrafiken särskilt bra när man rör sig i periferin av Stockholm och inte ska in till centrum. Bilbehovet i området är alltså större än vad kommunen angett.

Förskoleverksamheten

Det råder brist på förskoleplatser i närområdet. Den i detaljplanen föreslagna bebyggelsen ger upphov till ett större tillkommande förskolebehov än vad kommunen redovisat. Kommunen har angett att det tillkommande behovet uppgår till knappt en avdelning, medan behovet rätteligen uppgår till drygt en avdelning. Befintliga förskolor räcker inte till för de planerade bostäderna på Örtuglandet 1. Förskolan i det angränsande kvarteret Duken, som i dagsläget saknar giltigt bygglov, är en förutsättning och nödvändig del av projektet Örtuglandet 1. Stadsdelsförvaltningen har tidigare tillstyrkt beslutet att anta detaljplanen, men då under förutsättning att förskolan vid kvarteret Duken blir permanent. Ansökan om förlängning av det tillfälliga bygglovet av förskolan vid kvarteret Duken har återtagits och förskolan saknar nu giltigt bygglov. Med hänsyn till detta kan stadsdelsförvaltningen inte längre sägas tillstyrka beslutet att anta detaljplanen.

Det vore naturligt att lösa förskolebehovet inom ramen för den planerade bebyggelsen på Örtuglandet 1. Annars måste man senare ta ytterligare mark i anspråk för en tillfällig lösning för förskolan. Örtuglandet 1 och en eventuell utbyggnad av förskolan vid karteret Duken kan vidare komma att samverka så att de fullständigt ändrar områdets karaktär. Kommunen har inte tagit ställning till ett komplett bygge, utan bara den planerade bebyggelsen på Örtuglandet 1. När Skönhetsrådet yttrade sig i planärendet hade de inte klart för sig att kommunen avser bygga ut dubbla höjden på förskolan. Underlaget för kommunens beslut att bygga ut förskolan är vidare inte diariefört och behovsutredningen för förskolan är inte tillgänglig för klagandena.

Övriga invändningar

Höjden på villorna på andra sidan Åkershovsvägen är under 8 meter. De nya husen i fyra våningar är 19,5 meter i huvudsaklig höjd och med en högsta höjd över 22 meter, vilket framgår av ritningarna. Bärigheten på vägen är begränsad pga. lerbotten och det har redan förekommit marksjunkning inom området. Kommunen har inte heller genomfört någon grundvattenutredning. Gällande bullervärden så har trafikkontoret gjort nedslag beträffande dessa i sitt remissvar avseende bygglov för förskolan i kvarteret Duken. Planområdet kan vidare inte anses ligga inom tät stadsbebyggelse.

Tatjana Wenck, Ann-Christine Motta, Peter Kristensson, Kjell Laurin, Annika Djalilian, Gunvor Jönsson, Per Sundbom, Amanda Sedgwick, Inga-Liisa Gustafsson, Astrid Stolt, Elisabeth Sundvisson, Margareta Holm, Jan Lindholm, Karin Olsson, Veronika Berggren, Mona Witting, Ingemar Persson, Carina Andersson, Agneta Stoker, Roland Sandquist, Tarja Melartin, Ingrid Östman, Arne Ohlsson, Daniel Aronsson, Margaretha Eriksson, Linda Palmqvist, Viveka Ajoku, Hans Åström, Doris Östman, Lennart Palmqvist, Lena Johansson Sundbom, Oddny Viken, Lars-Åke Wall, Hans Wernholm, Tsega Ghebreslase, Elias Khademi, Joel Grosin, Anna Kerstin Andersson, Viveca Mattiasson och Britt Torbergson-Lindblom har i likalydande skrifter (den gemensamma skrivelsen) anfört sammanfattningsvis följande till stöd för sin talan.

Kommunen har inte tagit hänsyn till deras synpunkter under samråds- och granskningstiden. Antagandebeslutet har fattats på vilseledande grunder då byggzonen är mycket större och omfattar mer än den bilparkering som detaljplanen och övriga dokument anger ska bebyggas. Parkeringsytan utgör endast 57 procent av byggzonen. 43 procent utgörs av bostadsområdets lekpark, fritidslokal med tillhörande uteplats och grillplats, miljöstuga samt uppvuxna buskar, träd och planteringar. Nuvarande gröna oaser och rekreationsområden försvinner. Vidare försämras boendemiljön för dem som redan bor i området. Byggnationen är överdimensionerad och parkeringsutredningen är bristfällig och speglar inte verkligheten. Antalet parkeringsplatser minskas enormt och det kommer bli parkeringskaos.

Annika Djalilian har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, sammanfattningsvis även anfört följande. Kommunen har genomgående under dess handläggning av ärendet beskrivit planområdet på ett missvisande och ofullständigt sätt. Det domstolen har att ta ställning till är om det är godtagbart för kommunen att agera på ett sådant missvisande sätt som i nu aktuellt fall.

Planerad byggnation är för stor och hög och kommer påverka området och boendemiljön negativt genom att det blir mörkt, trångt och instängt. Deras område är ett mycket fint bevarat 60-talsområde i gränsen till Brommas gröna trädgårdsstad och har därför ett stort kulturhistoriskt värde som ska bevaras i all framtid. Det berörda området är inte heller beläget inne i staden och det är inte nödvändigt att bygga så trångt. Det finns väsentliga naturvärden inom planområdet. Planen innebär att den befintliga biologiska mångfalden förstörs. Den nya grönskan som placeras på gården inom det nya området blir inte tillgänglig för nuvarande boende. Kommunen tar ifrån dem befintliga rekreationsytor. En barnkonsekvensanalys saknas, t.ex. kommer den befintliga lekparken att ersättas av en bilväg, vilket är oacceptabelt. Den solstudie som detaljplanen hänvisar till är bristfällig och området kommer att förmörkas oerhört. Det berörda området är inte något tätbebyggelseområde. Bebyggelsen innebär ökad insyn från de nya husen. Den befintliga kvartersgata som går mellan de två befintliga åttavåningshusen kommer

att belastas kraftigt och de boende drabbas av en stor trafikökning. De planerade parkeringsplatserna är för få till antalet och kommunens parkeringsutredning är felaktig. Parkeringen för mopeder och MC-fordon kommer inte att ersättas. Detaljplanen har inte heller något förslag på hur parkeringsmöjligheterna ska lösas under byggtiden. Med hänsyn till markförhållandena på platsen kommer byggarbetet att föranleda enorma besvär för nuvarande hyresgäster i form av långvarigt oljud, högt buller, skakningar och vibrationer i fastigheterna under mycket lång tid.

Gunvor Jönsson har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, sammanfattningsvis även anført följande. Det kommer bli för mörkt efter byggnationens genomförande och den fina utsikten kommer att förstöras. Det kommer även bli för mycket folk, eftersom de redan i dagsläget är för många i området.

Margareta Holm har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, även anført följande. Husen som planeras kommer byggas på för liten yta, ligga alldeles för nära de nuvarande husen och en mörk bakgård kommer skapas. Byggnationen kommer att förstöra deras nuvarande boendemiljö.

Carina Andersson har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, även anført följande. Ljudet under byggtiden kommer att bli outhärdligt. Byggnationen kommer leda till ökad trafik och mer avgaser. Byggnationen kommer att förstöra deras nuvarande utemiljö.

Tarja Melartin, har utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, sammanfattningsvis även anført följande. Byggnationen kommer ge massor av avgaser och det kommer att bli för många människor på platsen.

Doris Östman har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, även sammanfattningsvis anført följande. Sol och ljusinsläpp kommer att försämras i många lägenheter pga. den skugga som kommer med byggnationen, särskilt under

vintertid. Frågorna om brandsäkerhet, bilparkering i samband med byggandet och parkering för rörelsehindrade inom den antagna detaljplanen har inte lösts.

Tatjana Wenck och Ann-Christine Motta har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, sammanfattningsvis även anført följande. Det förekommer grova felaktigheter i redovisningen och planeringen av byggnationen. Området beskrivs som tätbebyggd stadsmiljö när området i verkligheten liknar en park med mycket grönska och möjligheter till olika aktiviteter. Det stämmer inte att det i dagsläget finns lediga parkeringsplatser. Den planerade bebyggelsen kommer att innebära många problem, inklusive totalt trafikchaos, under och efter byggtiden. Bebyggelsen står på ostadig mark som består av gammal sjöbotten och lera. Huset som nu står på platsen har redan sjunkit och det är därför olämpligt med ny bebyggelse på samma plats. Kommunen har inte gjort en riktig avvägning av intressen när den antagit detaljplanen. Detaljplanen påverkar, utöver nuvarande hyresgäster, även andra negativt. T.ex. påverkas de som bor i villorna över gatan från detaljplaneområdet sett.

Gunvor Jönson har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, sammanfattningsvis även anført följande. Hon överklagar bygget med hänsyn till miljöpåverkan och kulturintresset. Hon vill inte ha en bilväg precis vid huset med hänsyn till barnsäkerhet och hon vill ha den gröna ytan kvar.

Tarja Melartin har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, sammanfattningsvis även anført följande. Planen tar bort rekreationsplatser. Tunnelbanetraffiken kommer att belastas hårt av de nya bostäderna. Det har inte planerats för hur räddningsfordon ska nå baksidan av höghusen.

Per Sundbom och Lena Johansson Sundbom har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, sammanfattningsvis även anført följande. Kommunens parkeringsutredning är felräknad på så sätt att den har kommit fram till för få parkeringsplatser. Konsekvensen av att detaljplanen genomförs är att 99 parkeringsplatser ska delas av nästan 290 lägenheter, vilket inte är hållbart. Det

råder redan stort tryck på området och Åkeshovsvägen är föremål för utredning. Antalet bilar i området kommer att öka markant genom bebyggelsen och därtill kommer eventuellt en förskola. Små lägenheter förhindrar inte att barnfamiljer flyttar in, detta pga. det höga bostadsbehovet i Stockholm. Det är beslutat att Brommaplan inte kommer att rustas upp och det kan ifrågasättas om Brommaplan kommer att klara av den utökade bebyggelsen. Vidare är den planerade lekplatsen för liten.

Elisabeth Sundvindson har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, sammanfattningsvis även anført följande. De boende i framförallt portarna 14 och 28 kommer få det omänskligt mörkt efter byggnationen. Det är inte möjligt att bygga i tätare vinkel än vad kommunen planerat för.

Veronika Berggren har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, sammanfattningsvis även anført följande. All trivsel i området försvinner genom att bl.a. grönområde, parker och en populär basketplan byggs bort. Det leder till ökad stress och psykologiska besvär för de boende som inte får några rekreationsytor. Vad gäller trafik så är det trafikchaos redan i dag. Byggnationen kommer att orsaka mycket buller. Pålningsarbeten medför höga ljud och tar tid. Det är dessutom mycket lyhört i befintliga hus, vilket innebär att störningen blir ännu värre.

Hans Wernholm har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, sammanfattningsvis även anført följande. På grund av nuvarande ventilationssystem kommer inomhusklimatet att försämrats avsevärt. Det är fråga om miljöförstörelse. Det byggs för tätt. Han vill ha kvar parkeringen och det är oklart hur utryckningsfordon ska komma fram om detaljplanen genomförs.

Britt Torbergson-Lindblom har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, sammanfattningsvis även anført följande. Skönhetsrådet har inte varit på plats. Marken vid huset på fastigheten mot Åkeshovsvägen har sjunkit ca 40 cm sedan huset byggdes och därför är det olämpligt att bygga ut området ytterligare.

Viveka Ajoku har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, sammanfattningsvis även anført följande. Barnens och djurens säkerhet försvinner. I dagsläget kan hon sitta på sin balkong. Efter byggnationen kommer hon att få en husvägg alldeles intill sin lägenhet. Hennes barn använder basketplanen som ska tas bort. I den nya detaljplanen finns bara en sandlåda i lekparken, vilket hennes barn inte använder och de kommer alltså inte ha något att göra. Det finns inte plats för en ny lekplats. Med ca två års mellanrum måste hon tapetsera vardagsrummet pga. sättningar i marken. Hon frågar sig vad som kommer att hända med deras byggnader när de nya byggs.

Kjell Laurin har, utöver vad som anförts i den gemensamma skrivelsen, även anført följande. Byggnationen kommer att ge skador på befintlig bebyggelse som hyresgästerna får betala.

Gun-Britt Brisell har till stöd för sin talan anført sammanfattningsvis följande. Kommunen har felaktigt uppgett att det bara är en parkeringsplats som ska bebyggas. Planen innebär oerhörda miljö-, trafik- och parkeringskonsekvenser inom området och utanför. Parkeringsutredningen är felaktig och ska ses som en partsbilaga från byggherren. Projektledaren kan vara jävig i och med att hon har arbetat på Stadsbyggnadskontoret och bygglovsavdelningen. Ärendet har inte redovisats korrekt till remissinstanser och stadsbyggnadsnämnden. Den planerade byggnationen genererar höga kostnader som inte är försvarliga. Hänsyn har inte tagits till befintliga byggnader. Den planerade bebyggelsen med tillkommande trafik innebär insyn, skugga och avgaser för de boende i området. Solstudien stämmer inte. Det blir totalt bil- och parkeringskaos om det byggs. Flera träd måste fällas och hundratals buskar och blommor m.m. förstörs. Bromma kommer att bli bebyggt till bristningsgränsen. Infrastrukturen måste först byggas ut och fungera. Områdets karaktär nonchaleras. Om man måste ta bort en asfaltering är det mycket giftiga partiklar som kommer att frigöras. Enligt Översiktsplan 99 ska området ha gles stadsbebyggelse och är en miljö som ska visas särskild uppmärksamhet avseende kulturhistoriska värden. I och med den planerade bebyggelsen försvinner den stora föreningslokalen, den stora trädgårdsuteplatsen med grill,

volleybollplanen, miljöhuset, området med bottentömmande cylindrar, motorcykel- och mopedparkeringsplatsen, mattpiskplatsen och lekparken. Det är oacceptabelt både med hänsyn till kostnader som varje hyresgäst bidragit med och av miljöskäl. Projektet kommer att innebära omfattande kostnader. Kostnader som redan lagts ned, vissa så sent som år 2013, kommer att bli onödiga genom att bl.a. ett sophus och en upprustad lekplats för ca en miljon kr vardera ska rivas. Hon får försämrade utsikt. Hela området består av lera och man måste påla 11–17 meter ner i marken för att kunna bygga. Hon ifrågasätter om deras två huskroppar kommer klara av den påfrestning som bebyggelsen innebär. Det finns vidare fjärrvärmerör under den tilltänkta byggnadsytan där garaget planeras. Det finns inte dagvattenbrunnar så det räcker vid skyfall eller kraftiga regn. Dagvattenbäddarna som är föreslagna räcker inte till.

Bromma är inte en stad, det är en förort som är bebyggd mycket sparsamt i det avseende vad gäller täthet mellan och till huskroppar. Bebyggelsen har inte anpassats till omgivningen. Planen visar inte tillräckligt tydligt vilken åverkan den planerade bebyggelsen kommer att innebära. Miljökonsekvensanalys borde ha upprättats med tanke på att det skapas en ny bilinfart till parkeringshuset och en ny bilväg i området. Ingen hänsyn har tagits till natur- och kulturmiljön. Planområdet har inte redovisats korrekt i samråds- och granskningsredogörelsen. Planen har inte utformats med skälig hänsyn till befintliga bebyggelse- och fastighetsförhållanden. Det finns annan mark att bygga på där inga människor blir berörda i så stor utsträckning. De har valt bostadsområdet för att få en dräglig bostadsmiljö även för astmatiker. Kommunen har inte tagit hänsyn till omgivningen och respektavstånd i planeringen. Vidare är kommunens bilder på hur bebyggelsen kommer se ut vilseledande eftersom de är beskurna och inte visar adekvat höjd.

Ann-Christine Bergström har till stöd för sin talan anfört sammanfattningsvis följande. Planerad byggnation har inte tagit hänsyn till att det finns alternativa markområden i närområdet att bebygga. Byggnationen tar inte heller hänsyn till befintliga boende. De som i dag bor i kvarteret får en bilväg väldigt nära befintlig bebyggelse. Det kommer att utgöra en fara och ge en miljöpåverkan. Hon vill se en

konsekvensanalys av den miljöpåverkan detta kommer att orsaka. Nybygget kommer att påverka befintliga boendes möjligheter till att få parkeringsplats. Hon vill att en särskild plan tas fram för parkeringsmöjligheter under och efter byggtiden. Nuvarande öppna område utanför hyreshuset blir mörkt, trångt och instängt med mindre ljusinsläpp till lägenheterna och mindre möjligheter till sol på balkonger och i utemiljön. Stora delar av parken kommer att rivs liksom de vackra äldre träd som finns utanför hennes balkong. Hon, och hennes grannar, kommer att få mindre tillgång till sol på sina balkonger. De kommer att få stor insyn. Det går att bygga färre eller lägre hus, eller inga hus alls i deras bostadsområde. Hon frågar sig hur samlingslokal, lekplats och sociala ytor ska kompenseras och ersättas. Det finns inget utrymme för det i nuvarande detaljplan. Antalet hus i det planerade nybygget bör minskas, eller så kan kommunen planera ett större bostadsbygge bara några hundra meter bort genom en ny markanvisning.

Koloniföreningen Åkeshov III (Koloniföreningen) har till stöd för sin talan anfört sammanfattningsvis följande. Planen tar inte hänsyn till koloniområdet och har därigenom förbiset viktiga natur- och kulturvärden samt miljö- och klimataspekter. Planförslaget innebär att stora delar av koloniområdet hamnar i slagskugga och får en avsevärd insyn. Antal soltimmar är avgörande för hur väl odlingsverksamheten fungerar i området. Koloniområdets karaktär och odlingsverksamhet på platsen har ett avsevärt kulturhistoriskt värde som inte har beaktats i planarbetet. Avståndet mellan de föreslagna byggnaderna och koloniområdet är på ett flertal platser endast cirka två meter. I planen beskrivs det som att det är en parkering som ska bebyggas men planbeskrivningen bortser från att bara drygt hälften av planområdet utgörs av parkeringsplats. Det planerade avståndet mellan husen är kort och avviker från Brommas traditioner med ljus och luft. I planförslaget förbises att den föreslagna planen får stora konsekvenser för barnen i området och en barnkonsekvensanalys borde därför prioriteras. Planförslaget redovisar inte hur befintlig gemensamhetslokal, basketplan samt lekplats med rekreationsytor ska ersättas. Placering av ett de föreslagna husen ca 4 meter från en kolonibyggnad strider mot brandsäkerhetsbestämmelserna om avstånd mellan byggnader. Vagnar och uppställningsplats för brandbilar har inte redovisats. Föreningen motsätter sig

placering av en eltransformatorstation på föreningens mark. Stugorna är för nära transformatorn som avger störande buller. Transformatorn avger även elektromagnetiskt strålning och ska enligt försiktighetsprincipen inte placeras nära permanent bebyggelse. Stugorna kan bebos permanent sex månader om året och övriga året under helger.

Området kan inte betraktas som ett område med tät stadsbebyggelse eller med potential för sådan. Enligt den nyligen antagna översiktsplanen, från år 2018, har området endast ”vissa stadsutvecklingsmöjligheter”. Detta är enligt den nya översiktsplanen den lägsta graden av möjlighet till stadsutveckling och en typ av område ” där komplettering kan prövas inom ramen för befintlig markanvändning och med utgångspunkt i kunskap om den nuvarande karaktären, kvalitet och behov”.

Koloniföreningen har vidare inte meddelats ärendet enligt 5 kap. 29 § 3 PBL.

3.2. Kommunens bemötande

Kommunen har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande. Det saknas grund för att upphäva kommunens beslut att anta detaljplanen. Klagandena har i huvudsak gjort samma invändningar under planarbetet. Kommunen har där beaktat och prövat invändningarna och hänvisar till och åberopar planhandlingarna samt övriga handlingar och utredningar i planärendet. Länsstyrelsen har den 31 maj 2017 beslutat att inte pröva kommunens beslut att anta detaljplanen enligt 11 kap. 10 § plan- och bygglagen.

Invändningar om formella brister

Planarbetet har följt bestämmelserna i plan- och bygglagen. Några uppgifter har inte utelämnats eller redovisats på vilseledande sätt i planhandlingarna. Av planbeskrivningen framgår att inom planområdet finns, utöver den asfalterade parkeringsytan, bl.a. vegetation, lekplats, ett gemensamhetshus, en basketplan och en lekpark. Dagens situation inom planområdet redovisas i planbeskrivningen även med kartor och bilder. Huvuddelen av planområdet utgörs idag av hårdgjord mark, vilken till största del utgörs av markparkering.

Samrådsredogörelse och granskningsutlåtande

Planärendet har hanterats med s.k. standardförfarande. Vid standardförfarandet är det enligt plan- och bygglagen tillräckligt att kommunen redovisar synpunkter från samrådet i granskningsutlåtandet tillsammans med de synpunkter som har kommit fram under granskningen. Att upprätta en samrådsredogörelse har således inte varit ett obligatoriskt moment vid handläggningen av planärendet. Bestämmelserna i plan- och bygglagen om innehållet i en samrådsredogörelse respektive ett granskningsutlåtande är snarlika. Av bestämmelserna följer huvudsakligen att kommunen ska redovisa de synpunkter som inkommit och kommunens förslag med anledning av synpunkterna. Lagen innehåller inga bestämmelser som i detalj föreskriver hur samrådsredogörelsen respektive granskningsutlåtandet ska utformas. Det bör därför vara upp till kommunen att avgöra detta med hänsyn till förutsättningarna i det enskilda planärendet. Under planprocessen för den nu aktuella detaljplanen inkom ett stort antal yttranden med en mångfald synpunkter. Kommunen har i nämnda handlingar sammanfattat och kommenterat synpunkterna ämnesvis. Att redovisningen skett på det sättet förbättrar överskådligheten och underlättar effektiviteten vid handläggningen av planärendet. Redovisningen i samrådsredogörelsen och granskningsutlåtandet ger en korrekt bild av de synpunkter som inkommit under planprocessen och att kommunens förslag med anledning av synpunkterna framgår på ett tillräckligt tydligt sätt. Alla inkomna yttranden har registrerats i planakten och tillhör underlaget för planarbetet.

Utebliven redovisning av visst namn

Ingen enskild synpunkt från Eva Bengtsson registrerades hos stadsbyggnadskontoret under samrådstiden. Eva Bengtssons namn förekom däremot i inlagan ”Bestridande av parkeringsutredning” som getts in till kommunen av Dan Norstedt. I denna inlaga redovisades 55 personnamn, vilka inte redovisades i samrådsredogörelsen. I redogörelsen redovisas i stället en sammanfattning av inkomna synpunkter. En hänvisning görs vidare till planakten, för den som vill ta del av yttrandena i sin helhet. Plan- och bygglagen innehåller inga krav på att alla personnamn som anges i inlagor som inkommer under samråd måste redovisas i samrådsredogörelsen. Upprättande av en samrådsredogörelse har vidare inte varit ett obligatoriskt moment under denna planprocess. I kommunens

granskningsutlåtande redovisas Eva Bengtssons namn under rubriken "Sakägare/övriga boende". Eva Bengtsson finns även med i de fastighetsförteckningar som upprättats inför samråd om och granskning av planförslaget. Av handlingarna i ärendet framgår att Eva Bengtsson har överklagat antagandebeslutet och hon har tillerkänts klagorätt av domstolen. Eva Bengtsson har därför inte lidit någon rättsförlust av att hennes namn inte redovisats i samrådsredogörelsen.

Invändningar om parkering

Kommunen kan bestämma parkeringskrav i detaljplanen, men det är inget krav. Om ett sådant krav inte har tagits in i planen tas slutlig ställning till detta vid bygglovsprövningen. Lagstiftaren har genom plan- och bygglagen överlåtit till kommunerna att själva bestämma parkeringspolicy med bl.a. behovstal, utformning och lokalisering av parkering. Kommunfullmäktige i Stockholms stad antog den 19 oktober 2015 riktlinjer för projektspecifika och gröna parkeringstal. Kommunens riktlinjer för parkeringstal har tillämpats i detaljplanearbetet för Örtuglandet 1. Av planbeskrivningen framgår att stadens projektgrupp har bedömt det lägesbaserade parkeringstalet till 0,4 utifrån det kollektivtrafikhärläget och övriga projektspecifika faktorer. Detaljplanen innebär att dagens markparkering i huvudsak ska ersättas med parkering i garage under den nya bebyggelsen. En parkeringsutredning, daterad den 13 januari 2017, har tagits fram under planarbetet. I utredningen redovisas såväl parkeringsbehovet för befintliga bostäder på fastigheten Örtuglandet 1 som det bedömda parkeringsbehovet för tillkommande bostäder inom fastigheten. Detaljplanen innehåller ingen bestämmelse som fastslår vilket parkeringstal som ska tillämpas vid utbyggnad inom fastigheten. Detta innebär att slutligt parkeringstal bestäms i samband med prövning av bygglov. När det gäller frågan om parkeringsbehovet för fastigheten Örtuglandet 3 konstaterar kommunen att denna fastighet bildades år 2010 genom avstyckning från fastigheten Örtuglandet 1. Vid fastighetsbildningen fastslogs att befintligt parkeringsutrymme inom fastigheten Örtuglandet 1 tillhör denna fastighet. Ett servitut som ger båda fastigheterna rätt att använda del av varandras markområden för utfart beslutades vid fastighetsbildningen. Något servitut avseende parkering till förmån för

fastigheten Örtuglandet 3 uppläts däremot inte. I granskningsutlåtandet konstateras att den gällande detaljplanen för Örtuglandet 3 medger att markparkering anordnas inom fastigheten. Parkering under byggtiden utreds av Stockholmshem och är inte en del av planarbetet.

Invändningar om förskola

I Stockholm ansvarar stadsdelsnämnderna för kommunal förskoleverksamhet. Stadsdelsnämndernas ansvar omfattar bl.a. att alla barn som bor i stadsdelsnämndsområdet ska ha tillgång till förskoleverksamhet och att stadens platsgaranti uppfylls. Platsgarantin innebär bl.a. att förskoleplats ska erbjudas så nära hemmet som möjligt i det stadsdelsnämndsområde där familjen är folkbokförd. Örtuglandet 1 ligger inom Bromma stadsdelsnämnds område. Bromma stadsdelsnämnd beslutade den 25 augusti 2016 om svar på samrådsremissen om planförslaget. Av remissvaret framgår bl.a. att Bromma stadsdelsförvaltning ställer sig positiv till detaljplaneförslaget som ger ett värdefullt tillskott av hyreslägenheter i ett centralt och kollektivtrafiknära läge. Förvaltningen bedömer att behovet av förskoleplatser kommer att kunna tillgodoses under förutsättning att tillfälliga förskolor, i närområdet, omvandlas till permanenta förskolor. Bromma stadsdelsförvaltning har avstått från att yttra sig om planförslaget under granskningstiden. Kommunen har under mark- och miljödomstolens handläggning av målet kontrollerat Bromma stadsdelsförvaltnings inställning i frågan om de befintliga förskolorna kan täcka det tillkommande behovet av förskoleplatser med anledning av den planerade bebyggelsen. Stadsdelsförvaltningen vidhåller sin inställning, dvs. att behovet kan täckas och följaktligen vidhåller även kommunen sin inställning att behovet kan täckas.

Av planbeskrivningen framgår att de nya bostadshusen medför ett större behov av platser i förskolan än i dag. Vidare påtalas att stadsdelsförvaltningen har bedömt att befintliga förskolor kan nyttjas för detta syfte. Det tillkommande behovet av förskoleplatser som uppkommer med anledning av detaljplanen har av stadsdelsförvaltningen uppskattats till drygt en avdelning. Behovet bedöms kunna tillgodoses inom stadsdelsnämndens område, som är ett av de större i kommunen

med en befolkning som uppgår till knappt 80 000 personer. Behovet kan tillgodoses på många olika sätt, exempelvis i befintliga förskolor eller i de många nya förskolor som planeras i stadsdelsnämndsområdet. Markområdet invid kvarteret Duken där befintlig förskolepaviljong är placerad omfattas inte av detaljplanen för Örtuglandet 1. Kommunen har mot ovanstående bakgrund bedömt att detta förhållande inte utgör något hinder mot att anta detaljplanen. Planläggningen för Örtuglandet 1 föregriper således inte en eventuell framtida planläggning av området vid kvarteret Duken genom att binda upp utgången av ett sådant planärende. Det kommunala planmonopolet innebär att kommunen själv, inom vida ramar, kan avgöra huruvida planläggning ska komma till stånd eller inte.

Invändningar om anpassning till stadsbilden m.m.

Stadsmuseet och Skönhetsrådet har under samrådet tagit ställning till planen. Stadsmuseet anser att tillräcklig hänsyn tagits till omgivande bebyggelse och bedömer att de kulturhistoriska värdena på platsen inte kommer att påverkas negativt av planen. Skönhetsrådet ställer sig positivt till planförslaget. Planens syfte, att ta god hänsyn till den omgivande stadsbildens karaktär, kulturhistoriska värden och gaturummets grönstruktur, har därför uppfyllts.

Både i den gamla och nya översiktsplanen är det aktuella området utpekade som förtätningsområde. Runt Brommaplan finns storskalig bebyggelse och området ligger i ett kollektivtrafikhögt läge. Bebyggelsen har anpassats till befintlig bebyggelse. Den planlagda fastigheten ägs av Stockholmskem och det är bara koloniområdet som omfattas av markanvisning för transformatorstation. Bebyggelsen är placerad mot Åkeshovsvägen för att skydda befintlig gårdsmiljö. Den nya gatan kommer inte att användas av allmän trafik. Kommunen har planerat bebyggelsen för att skapa siktlinjer för befintliga gavlar, även om den nya byggnationen kommer att kunna ses, vilket är oundvikligt i Stockholm. Växtlighet har tillförts för att hantera dagvatten och för att skapa rekreationsområden. Om fastighetsägaren kommer att bygga ny lekplats och basketplan är inte planfrågor. Hur bebyggelsen kommer att utformas i slutändan är upp till byggherren. Gällande

koloniområdet är det två kolonistugor som är närmast berörda av planen, men kolonistugor är inte bostadshus.

Den planerade bebyggelsen innebär en skuggpåverkan främst på eftermiddagen under vår och höstdagjämning och på sommaren kommer främst gavlarna att påverkas.

Invändningar om insyn, skuggning m.m.

När det gäller insyn, solljus, utsikt och skuggning blir olägenheterna för de berörda inte större än vad som är vanligt i den typ av tätbebyggd stadsmiljö som kvarteret Örtuglandet ingår i. De förändringar som detaljplanen möjliggör medför inte någon sådan betydande olägenhet som enligt PBL kan utgöra hinder mot antagande av detaljplanen. Påverkan på miljön är inte mer omfattande än vad man som boende har anledning att räkna med i en tätbebyggd stadsmiljö med kollektivtrafiknära läge. Detaljplanen har utformats med skälig hänsyn till befintliga bebyggelse- och fastighetsförhållanden. Det allmänna intresset av att möjliggöra ca 95 nya bostäder i ett centralt läge enligt strategierna i översiktsplanen väger tyngre än de enskilda intressen som anförts mot detaljplanen. Kommunen har inte överskridit sitt handlingsutrymme enligt plan- och bygglagen vid antagandet av detaljplanen.

4. DOMSKÄL

4.1. Målets handläggning

Mark- och miljödomstolen har den 2 maj 2018, som ett komplement till den skriftliga handläggningen, hållit sammanträde i målet. Den 9 maj 2018 beslutade domstolen att avslå Koloniföreningen Åkeshov III:s, Eva Bengtsson m.fl.:s, Annika Djalilians, Tatjana Wencks, Gun-Britt Brisells och Ann-Christine Mottas yrkande om syn respektive Eva Bengtsson m.fl.:s yrkande om vilandeförklaring.

4.2. Rättsliga utgångspunkter

Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten inom kommunen (1 kap. 2 § plan- och bygglagen [2010:900], PBL). Det är alltså kommunen som, inom vida ramar, avgör hur bebyggelsemiljön ska utformas i kommunen. Detta påverkar domstolens prövningsram i mål om detaljplaner. Den myndighet som prövar ett överklagande av ett beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan ska endast pröva om det överklagade beslutet strider mot någon rättsregel på det sätt som klaganden har angett eller som framgår av omständigheterna (13 kap. 17 § PBL). Om myndigheten vid prövningen finner att beslutet strider mot någon rättsregel ska beslutet upphävas i sin helhet. Annars ska beslutet fastställas i sin helhet. Delvis upphävande eller ändringar av beslutet får endast göras om kommunen medgett det eller om det är fråga om ändringar av ringa betydelse. I förarbetena till bestämmelsen anges bl.a. att överprövningen kommer innebära en kontroll av om kommunens beslut ryms inom det handlingsutrymme som kommunen har enligt PBL och de krav som kan ställas på beslutsunderlag och beredningsförfarande (se prop. 2009/10:215 s. 88).

Domstolens prövning stannar alltså i många fall vid en bedömning av om beslutet att anta en detaljplan ligger inom ramen för det handlingsutrymme som reglerna i PBL ger kommunen. Vid planläggning ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen (se 2 kap. 1 § PBL). Vid en avvägning mellan dessa intressen ska skäligen hänsyn tas till bl.a. befintliga bebyggelse-, äganderätts- och fastighetsförhållanden som kan inverka på planens genomförande (se 4 kap. 36 § PBL). De avvägningar som kommunen gjort mellan olika samhällsintressen blir, om kommunen har hållit sig inom sitt handlingsutrymme, inte föremål för överprövning (se MÖD 2013:47 och MÖD 2014:12).

Planläggning ska syfta till att mark- och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning. Bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i

3 och 4 kap. miljöbalken ska tillämpas (se 2 kap. 2 § PBL). Vidare får mark, vid planläggning, tas i anspråk för att bebyggas endast om marken från allmän synpunkt är lämplig för ändamålet (se 2 kap. 4 § PBL). Bebyggelse och byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bl.a. människors hälsa och säkerhet, jord-, berg- och vattenförhållandena, möjligheterna att ordna trafik, möjligheterna att förebygga bullerstörningar och risken för olyckor, översvämningar och erosion (se 2 kap. 5 § PBL). Vidare ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till trafikförsörjning och behovet av en god trafikmiljö (se 2 kap. 6 § första stycket 6 PBL).

Vid planläggning ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan. Tillägg i bebyggelseområden med t.ex. kulturhistoriska värden ska ske varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas (se 2 kap. 6 § andra stycket PBL). Planläggning av markområden samt lokalisering, placering och utformning av byggnadsverk får inte ske så att den avsedda användningen eller byggnadsverket kan medföra en sådan påverkan på omgivningen som innebär fara för människors hälsa och säkerhet eller betydande olägenhet på annat sätt (se 2 kap. 9 § PBL).

Om genomförandet av en detaljplan kan antas få en betydande miljöpåverkan ska en redovisning av de överväganden som legat till grund för planens utformning med hänsyn till motstående intressen och planens konsekvenser göras. En sådan miljökonsekvensbeskrivning ska ha det innehåll som följer av vissa angivna bestämmelser i 6 kap. miljöbalken (se 4 kap. 34 § PBL i dess tidigare lydelse och punkten 2 till lag [2017:965] om ändring i plan- och bygglagen). Bedömningen av om planen kan antas medföra betydande miljöpåverkan får relateras till den markanvändning som medges i dag (se Mark- och miljööverdomstolens domar den 10 mars 2017 i mål nr P 6599-16 och den 19 juni 2013 i mål nr P 3495-13).

Länsstyrelsen ska, efter att den fått ett meddelande om att en kommun beslutat att anta, ändra eller upphäva en detaljplan, besluta om den ska överpröva beslutet att anta planen. En överprövning ska göras bl.a. om beslutet kan antas innebära att en miljö kvalitetsnorm enligt 5 kap. miljöbalken inte följs, eller att en bebyggelse blir olämplig med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller risken för olyckor, översvämning eller erosion (se 11 kap. 10 § PBL). Att länsstyrelsen bedömt planen som godtagbar i en fråga som länsstyrelsen ska bevaka som regional planmyndighet innebär i många fall att det inte finns skäl för den överprövande myndigheten att frångå den bedömningen. Det finns dock ingenting som hindrar att den överprövande myndigheten gör en annan bedömning (se MÖD 2014:12 och MÖD 2016:13).

4.3. Mark- och miljödomstolens bedömning

4.3.1. Formella brister

Av handlingarna i målet framgår att planförslaget har skickats ut för samråd och granskning samt att klagandena har kommit in med yttranden under processen. Planprocessens och särskilt samrådets funktion är bl.a. att få fram ett bra beslutsunderlag och att ge möjlighet till insyn och påverkan (se 5 kap. 12 § PBL). Kommunen har däremot ingen skyldighet att anpassa detaljplanen efter de synpunkter som kommer in. Att kommunen inte ändrat detaljplanen på de sätt som klagandena anfört utgör därför inte skäl att upphäva planen.

Kommunen ska redovisa de synpunkter som har kommit fram i samråd och granskning samt de kommentarer och förslag som kommunen har med anledning av synpunkterna (se 5 kap. 17 och 23 §§ PBL). Domstolen finner att kommunen på ett tillräckligt tydligt sätt redovisat och bemött de synpunkter som getts in av klagandena under planprocessen. Inte heller vad som anförts om att de planhandlingar som presenterats under planarbetet är bristfälliga eller missvisande innebär att det har begåtts ett sådant fel vid kommunens handläggning att detaljplanen ska upphävas på den grunden.

Koloniföreningen har anfört att kommunen inte skickat någon underrättelse till dem enligt 5 kap. 29 § PBL. Av handlingarna i målet framgår att kommunen kungjort antagandebeslutet på kommunens anslagstavla och att kommunen skickat meddelande om kungörelsen till flera av de klagande. Det framgår dock inte att kommunen skickat något sådant meddelande till koloniföreningen. Oavsett hur det förhåller sig härmed, innebär inte detta att beslutet att *anta* detaljplanen stridit mot någon rättsregel. Vad koloniföreningen anfört i denna del utgör alltså inte skäl att upphäva kommunens beslut att anta planen. Därutöver har koloniföreningen i rätt tid överklagat kommunens beslut och har av domstolen bedömts ha klagorätt. Koloniföreningen kan därför inte anses ha lidit någon rättsförlust i detta avseende.

Domstolen finner inte heller att kommunens handläggning på något annat sätt innehåller sådana formella brister att det kan utgöra grund för upphävande. Domstolen övergår därmed till att pröva målet i sak.

4.3.2. Miljökonsekvensbeskrivning

En miljökonsekvensbeskrivning ska upprättas om genomförandet av detaljplanen kan antas få en betydande miljöpåverkan (se 4 kap. 34 § PBL). Kommunen har bedömt att planförslaget inte kan antas medföra någon betydande miljöpåverkan och följaktligen har någon miljökonsekvensbeskrivning inte upprättats.

Bedömningen av om detaljplanen kan antas medföra betydande miljöpåverkan får, som ovan nämnts, relateras till den markanvändning som medges i dag. Mark- och miljödomstolen konstaterar att området sedan tidigare är ianspråktaget för bl.a. bostäder och parkering och att planen därmed innebär tillkommande markanvändning av samma slag. Att planen innebär en förtätning av området samt att vissa platser kommer att genomgå förändring och i viss mån även försvinna, t.ex. vad avser grönområden och lekplats, innebär inte så stora skillnader i markanvändning att planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Det har inte heller framkommit något annat som kan tyda på att den miljöpåverkan som planen innebär inte går att hantera inom ramen för planens genomförande. Det finns

därför inte skäl att upphäva planen på den grunden att någon miljökonsekvensbeskrivning inte upprättats.

4.3.3. Ändring av detaljplanen

Eva Bengtsson m.fl. har begärt att detaljplanen ska ändras i de delar som avser parkering och förskoleverksamhet. Som ovan konstaterats kan delvis upphävande eller ändring av kommunens antagandebeslut ske, i enlighet med 13 kap. 17 § andra stycket PBL, om kommunen har medgett det, eller om det är fråga om ändringar av ringa betydelse. Kommunen har i nu aktuellt mål inte medgett någon ändring av detaljplanen. Inte heller i övrigt har det framkommit att det finns förutsättningar för att ändra detaljplanen. Eva Bengtsson m.fl.:s överklagande i denna del ska därför avslås.

4.3.4. Utformningen av den planerade bebyggelsen

Domstolen finner att den byggnadshöjd och utformning som medges genom detaljplanen inte avviker från den befintliga bebyggelsen på sådant sätt att den inte skulle passa in i landskapsbilden. Den planerade bebyggelsen kan inte heller antas påverka områdets karaktär negativt i sådan omfattning att den kan anses olämplig med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan.

Området ingår inte i någon utpekad kulturmiljö, medan de befintliga husen har klassificerats av stadsmuseet som gul klass, vilket innebär att husen har bedömts vara av positiv betydelse för stadsbilden eller av visst kulturhistoriskt värde. Bevarande av kulturmiljön är dock ett sådant allmänt intresse som vid detaljplanering i första hand ska bevakas av kommunen. Enligt mark- och miljödomstolen har kommunen i detta fall inte gått utöver sitt handlingsutrymme när det gäller utformningen av den planerade bebyggelsen eller hänsyn till kulturhistoriska värden i området (jfr Mark- och miljööverdomstolens dom den 24 februari 2017 i mål nr P 2764-16). De invändningar som har riktats mot den höjd, utformning och placering av byggnaderna som detaljplanen medger utgör därför inte grund för att upphäva detaljplanen.

4.3.5. Behovet av förskoleplatser och förhållandet till kvarteret Duken

Av utredningen i målet framgår att den planerade bebyggelsen beräknas medföra behov av ytterligare drygt en förskoleavdelning i stadsdelen Bromma. Kommunen har bedömt att det finns möjlighet att ordna förskoleplatser och skolplatser i närområdet och att det inte behövs planeras för ytterligare en förskola enbart för den planerade tillkommande bebyggelsen på Örtuglandet 1. Domstolen finner inte skäl att ifrågasätta kommunens bedömning i denna del.

Vidare är det en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten. Det s.k. kommunala planmonopolet innebär att det är kommunen som har befogenheten att bestämma om planläggning ska komma till stånd eller inte, samt hur stort område som ska omfattas av planläggning. Att kommunen inte planerat för en förskola inom ramen för den överklagade planen, eller att förskolan i det angränsande kvarteret Duken inte omfattas av planen, utgör därför inte skäl att upphäva planen. Med hänsyn till att domstolen inte funnit skäl att ifrågasätta kommunens bedömning att behovet av förskoleplatser kan tillgodoses, saknar även kommunens eventuella planer för förskolan vid kvarteret Duken betydelse för prövningen av det nu överklagade beslutet. Även det som klagandena anfört om brister i kommunens handläggning vad avser bygglov och planläggning för den nämnda förskolan saknar betydelse. Enligt domstolens bedömning saknar ärendet avseende Örtuglandet 1 och ärendet avseende kvarteret Duken sådant samband att det finns skäl att upphäva kommunens antagandebeslut med hänsyn till vad klagandena anfört i dessa delar.

4.3.6. Möjligheterna att ordna trafik och behovet av en god trafikmiljö

Det är i första hand väghållaren som har att bedöma om en detaljplan kan komma att medföra att trafikförhållandena blir oacceptabla från allmän synpunkt (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 5 december 2013 i mål nr P 1584-13).

Trafikförvaltningen, som är väghållare för stadens gatuinfrastruktur, har inte invänt mot den föreslagna gatuutformningen eller den förväntade trafiksituationen på de vägar som den ansvarar för och som berörs av detaljplanen. Som ovan konstaterats finner inte domstolen skäl att ifrågasätta kommunens handläggning av ärendet och

konstaterar att trafikförvaltningen, enligt domstolens bedömning, har fått del av korrekt underlag inför dess bedömning. Domstolen finner inte skäl att göra någon annan bedömning än vad kommunen gjort avseende den trafiksituation som planen kommer ge upphov till. Den planerade bebyggelsen kan därför inte anses vara olämplig med hänsyn till trafikförsörjningen eller behovet av en god trafikmiljö. Det har inte heller av utredningen framkommit några omständigheter som visar att den trafik som kan förväntas till följd av planen kommer innebära en ökad risk för omgivningens hälsa eller säkerhet, eller att miljö kvalitetsnormen för luftkvalitet riskerar att överskridas. Vad klagandena anfört i denna del innebär därmed inte någon annan bedömning än att detaljplanen har utformats på ett godtagbart sätt i dessa avseenden.

4.3.7. Parkering

Även om frågan om lämpligt utrymme för parkering främst hanteras i bygglovsprövningen, ska det av en detaljplan framgå att det parkeringsbehov detaljplanen genererar är möjligt att tillgodose (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 5 december 2013 i mål nr P 1584-13). Domstolen finner inte skäl att ifrågasätta riktigheten av den parkeringsutredning som kommunen lagt till grund för antagandebeslutet. Utredningen kan inte anses vara förenad med sådana brister att det finns skäl att av denna anledning upphäva antagandebeslutet. Frågan om lämplig plats för parkering har utretts under planprocessen och de parkeringstal för bilar som har angetts i planbeskrivningen får enligt domstolen godtas. Parkeringstalet är visserligen relativt lågt satt, men med hänsyn till det kollektivtrafiknära läget och det beräknade mobilitetspaketet bedöms planeringen ligga i linje med kommunens riktlinjer för projektspecifika och gröna parkeringstal. Domstolen bedömer därmed att det av detaljplanen framgår att det är möjligt att tillgodose det parkeringsbehov som detaljplanen genererar. Vad klagandena anfört i denna del utgör därmed inte skäl att upphäva detaljplanen.

4.3.8. Buller

Ett genomförande av planen kan inte bedömas medföra att bullerstörningar från trafik ökar på ett sådant sätt att marken inte är lämplig för bebyggelse. Av den bullerutredning som kommunen genomfört framgår att det är möjligt att med föreslagna planlösningar och bullerskyddsåtgärder uppnå gällande riktvärden för den planerade bebyggelsen (se förordningen [2015:216] om trafikbuller vid bostadsbyggnader). Domstolen konstaterar att konsekvenser för bebyggelsen utanför planområdet faller utanför ramen för prövningen av det nu överklagade beslutet. De eventuella störningar som kan uppkomma till följd av planens genomförande får hanteras inom ramen för kommunens tillsynsverksamhet. Det finns därmed inte skäl att upphäva detaljplanen till följd av bullerpåverkan. Vad klagandena anfört i denna del medför inte någon annan bedömning.

4.3.9. Markförhållanden

Av det geotekniska utlåtande som tagits fram under planprocessen framgår att planområdet består av lera och att grundläggning bedöms behöva genomföras med slagna pålar till fast botten. Den kompletterande geotekniska utredning som kommunen upprättat visar dock inte på några ökade risker för närliggande bebyggelse. Enligt domstolen saknas därför skäl för att upphäva planen med anledning av vad som klagandena anfört om markförhållandena i området.

4.3.10. Brandsäkerhet

När det gäller invändningarna om bristande brandsäkerhet noterar domstolen att Storstockholms brandförsvaret under planprocessen inte haft något att erinra mot detaljplanens utformning ur brandskyddssynpunkt. Det finns vidare bestämmelser om byggnaders tekniska utförande med hänsyn till brandrisker och brandsäkerhet i PBL, i plan- och byggförordningen och i tillämpningsföreskrifter i Boverkets byggregler. Dessa bestämmelser ska iaktas vid bygglovprövning och vid den tekniska granskning och kontroll som ska göras i byggskedet. Vad klagandena anfört om att planen inte utformats med hänsyn till brandsäkerhet under

byggnadsskedet utgör därför inte skäl att upphäva kommunens beslut att anta detaljplanen.

4.3.11. Påverkan på de klagandes boendemiljö

Planområdet ligger i en av Stockholms närförorter där det råder stort behov av bostäder. Området är förhållandevis tätbebyggt med god infrastruktur och tillgång till kollektivtrafikförbindelser. Det är alltså fråga om ett område där en förtätning kan förväntas i enlighet med intentionerna i översiktplanen och områdesprogrammet från år 2017. Toleransnivån för de störningar som de boende måste acceptera är därför också högre.

Klagandena har anfört att genomförandet av detaljplanen kommer att påverka boendemiljön i området negativt i flera avseenden, bl.a. vad avser insyn, påverkade ljusförhållanden, störningar under byggnationen, oacceptabel trafiksituation med ökad bullerpåverkan, försämrat inomhusklimat och bristfälliga ytor för rekreation. Koloniföreningen har också anfört att den planerade bebyggelsen kommer att inverka negativt på föreningens odlingsverksamhet. Domstolen ifrågasätter inte att den planerade bebyggelsen kommer att medföra störningar för klagandena och övriga närboende, särskilt under byggnadstiden, och att detta i och för sig utgör en olägenhet för klagandena. Dessa störningar kan dock inte anses vara en sådan *betydande* olägenhet som avses i 2 kap. 9 § PBL. Inte heller i övrigt har det framkommit några omständigheter som innebär att de förändringar som detaljplanen syftar till kan anses utgöra en betydande olägenhet för omgivningen. Det är alltså inte motiverat att upphäva planen på denna grund.

4.3.12. Sammanfattning av domstolens bedömning

Sammanfattningsvis bedömer mark- och miljödomstolen att det inte har framkommit sådana fel vid kommunens handläggning som kan ha påverkat utgången i ärendet eller att kommunen vid sitt beslut att anta detaljplanen har överskridit gränserna för det handlingsutrymme som de materiella bestämmelserna i PBL ger. Det har inte heller framkommit att kommunens beslut strider mot någon

rättsregel och inte heller i övrigt har det framkommit något som utgör skäl att upphäva beslutet att anta detaljplanen. Överklagandena ska därmed avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 29 juni 2018.

Sofia Hammare

Ewa Andrén Holst

I domstolens avgörande har deltagit tingsfiskalen Sofia Hammare, ordförande, och tekniska rådet Ewa Andrén Holst. Föredragande har varit beredningsjuristen Erik Stavefeldt.

Tid Torsdagen den 4 maj 2017, kl. 16:00-16:15
Plats Bolindersalen 9:035, Tekniska Nämndhuset, Fleminggatan 4
Justerat Torsdagen den 18 maj 2017
Anslaget Måndagen den 22 maj 2017

NACKA TINGSRÄTT
 Avdelning 3

INKOM: 2017-07-14
 MÅLNR: P 4107-17
 AKTBIL: 87

Roger Mogert

Arne Genschou

Närvarande**Beslutande ledamöter:**

Roger Mogert (S), ordföranden

Hanna Jokio (S)
 Johan Heinonen (S)
 Annika Johansson Hansson (S)
 Cecilia Obermüller (MP)
 Martin Hansson (MP)
 Sebastian Wiklund (V)
 Björn Ljung (L) §§ 1-16, 18-42
 Erik Slottnér (KD)

Tjänstgörande ersättare:

Arne Genschou (M)	för Joakim Larsson (M), vice ordföranden
Arne Fredholm (M)	för Kristina Lutz (M)
Peter Backlund (L)	för Mikael Lind (M)
Christina Linderholm (C)	för Joel Laurén (M)
Jimmy Lindgren (S) § 17	för Björn Ljung (L)

Ersättare:

Jimmy Lindgren (S) §§ 1-16, 18-42
 Berit Nyberg (S)
 Eva Risberg (S)
 Elvir Kazinic (S)
 Ewa Larsson (MP)

Tjänstemän:

Dessutom närvarade biträdande stadsbyggnadsdirektören Niklas Svensson, nämndsekreterarna Jenny Holmberg och Julia Steen, borgarrådssekreteraren Felix Antman Debels och stadsbyggnadskontorets avdelningschefer samt handläggande tjänstemän i de aktuella ärendena.

Stadsbyggnadsnämnden

Fleminggatan 4
 Box 8314
 104 20 Stockholm
 Telefon 08-508 27 300
 stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
 stockholm.se

§ 17**Örtuglandet 1 m.fl., Åkeslund, Dnr 2015-11165-54****Beslut**

Stadsbyggnadsnämnden beslutar enligt stadsbyggnadskontorets förslag:

- 1 Stadsbyggnadsnämnden beslutar att anta förslaget till detaljplan.

Handlingar i ärendet

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande från den 3 april 2017.

Bil § 17

Tjänsteutlåtandet avser antagande av förslag till detaljplan för Örtuglandet 1 m.fl. i stadsdelen Åkeslund.

Nämndens behandling av ärendet**Jäv**

Björn Ljung (L) har på grund av jäv inte deltagit i eller varit närvarande vid handläggningen av detta ärende.

Framlagda förslag till beslut

Nämnden föreslår (se beslutet).

Beslutsgång

Ordföranden Roger Mogert (S) finner att nämnden beslutar enligt kontorets förslag.

Särskilt uttalande

Särskilt uttalande lämnas av ordföranden Roger Mogert m.fl. (S), Cecilia Obermüller m.fl. (MP) och Sebastian Wiklund (V) enligt följande:

Stockholm växer och behovet av bostäder är omfattande och denna byggnation om 95 bostäder i ett kollektivtrafiknära läge är därför välkommet. Nya väl utformade bostäder på parkeringsytan är bra, dock önskar nämnden betona att intrång på koloniområdet ska undvikas i möjlig mån. Samlingslokal, lekplats och sociala ytor måste kompenseras för samt ersättas.

Underrättelse

Nämndens beslut kan överklagas (se kungörelse om antagande).

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL SOM HAR ÖVERKLAGATS TILL MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för domen samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.